

IN MEMORIAM

ZBIGNIEW ZUZIAK

Prof. dr hab. inż. arch.

Rzeszów University of Technology
Faculty of Civil and Environmental Engineering and Architecture
e-mail: zkuziak@gmail.com

PROFESOR STANISŁAW JUCHNOWICZ — *IN MEMORIAM*

PROFESSOR STANISŁAW JUCHNOWICZ — *IN MEMORIAM*

Żegnamy dzisiaj profesora Stanisława Juchnowicza: wspianego człowieka, wybitnego architekta urbanistę, a jednocześnie uczonego o międzynarodowej renomie oraz nauczyciela kilku pokoleń architektów i urbanistów w Polsce i za jej granicami. Żegnamy Honorowego Obywatela Miasta Krakowa, współtwórcę wybitnego dzieła urbanistycznego, jakim jest zabytkowy układ Nowej Huty, twórcę innych znaczących projektów urbanistycznych i architektonicznych, także założyciela własnej szkoły naukowej, której uczniowie — w wielu przypadkach już dziś profesorowie — idąc śladami swego Mistrza, kontynuują jego dzieło — zarówno tu, w Krakowie, jak i w innych ośrodkach.

Spośród bogatych doświadczeń zagranicznych Profesora Juchnowicza to Afryka była tym drugim kontynentem, który darzył On szczególnym sentymentem. Na przełomie lat 70. i 80. Profesor działał w Afryce Zachodniej — głównie w Nigerii. Tam, na Uniwersytecie Ahmadu Bello w Zarii, założył Wydział Urbanistyki i Planowania Regionalnego. Był jego pierwszym dziekanem i ulubionym przez studentów profesorem. W Afryce też projektował i pełnił funkcję eksperta ONZ. Po powrocie do kraju, w latach 80. przyczynił się do rozwoju Politechniki Krakowskiej piastując tu kilka kluczowych stanowisk: dziekana Wydziału Architektury, kierownika Zakładu Planowania Przestrzennego, pierwszego dyrektora zorganizowanego przez siebie Instytutu Projektowania Miast i Regionów, a także dyrektora Ośrodka Kształcenia Urbanistów dla Krajów Rozwijających się, którego to Centrum był założycielem.

Niniejsze pożegnalne słowa napisane są w imieniu profesorów, którzy ucząc architektury i urba-

nistyki oraz uprawiając tę dyscyplinę zawodowo, pragną raz jeszcze oddać hołd swojemu Nauczycielowi, Mistrzowi i Koledze. Występuję też w imieniu Komisji Urbanistyki i Architektury przy krakowskim Oddziale Polskiej Akademii Nauk — Komisji, której Profesor Juchnowicz przewodniczył przez kilka kadencji. Z upoważnienia prezesa krakowskiego Oddziału PAN, profesora Andrzeja Jajszczyka, wygłaszam to pożegnanie w imieniu całego krakowskiego środowiska akademickiego skupionego wokół PAN.

Wypowiadam się również w imieniu Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN — krajowej reprezentacji środowiska uprawiającego dyscyplinę naukową architektura i urbanistyka. W obu tych gremiach Profesor Juchnowicz uznawany był za autorytet, który siłą swej osobowości wywierał znaczący wpływ na działalność Akademii.

Stanisław Juchnowicz był profesorem, który swoje życie zawodowe i akademickie poświęcił projektowaniu i badaniu miast. Jednak siła oddziaływania Jego osobowości dalece wykraczała poza obszary, które utożsamiamy z nauką, dydaktyką czy projektowaniem. Oczywiście, jak prawdziwy profesor, a właściwie „profesor profesorów”, uczył nas myślenia kategoriami, które począwszy od czasów greckiej *polis* stanowią o kulturowych wymiarach miejskości. Wyjaśniał znaczenie czynników, które wpływają na dobro i piękno przestrzeni miejskiej, oraz zasady, którym podlegają koncepcje jej rozwoju. Wskazywał, jak te kategorie rozumieć, interpretować i odczuwać. Ale Profesor kierował naszą uwagę na rzeczy być może jeszcze trudniejsze: swoim postępowaniem, swoim długim — a także bogatym i pięk-

nym — życiem pokazywał, jak ważną rolę odgrywają wartości, które utożsamia się z postawą obywatelską, i jak te wartości wiążą z zachowaniem człowieka. Stanisław Juchnowicz — jak mało kto — potrafił łączyć odwagę i hart ducha byłego żołnierza Armii Krajowej z łagodnością, życzliwością i ojcowską troskliwością. To właśnie te cechy charakteru Profesora były dla nas — Jego uczniów — równie ważne jak wiedza profesjonalna, którą nam przekazywał i warsztat naukowy, którego podstawy Mu zawdzięczamy.

Już w latach 60., po powrocie ze stypendium i studiów na Uniwersytecie Pensylwańskim w Filadelfii, Profesor „otwierał nas na Amerykę”. Badając problemy miast amerykańskich i kierunki rozwoju tamtejszej urbanistyki, zwłaszcza śródmieścia wielkich metropolii, zwracał uwagę na prawidłowości występujące w dynamicznym procesie rozwoju formy miejskiej. Pokazywał, jak budować warsztat analityczny, by racjonalnie interpretować te zjawiska. Dzięki tym umiejętnościom, szerokiej wiedzy i światowym kontaktom, ale także dzięki urokowi osobistemu, Profesor skupiał wokół siebie ludzi przekonanych, że na przekór różnym przeciwnościom, zwłaszcza tym, które wynikają ze złego prawa, urbanistyka, która wpisze się w strategię zrównoważonego rozwoju, odzyska ważną rolę w rozwoju kultury i cywilizacji. I to także w ich imieniu żegnam naszego Profesora.

Bogata twórczość Profesora to przede wszystkim plany miast oraz projekty urbanistyczne i architektoniczne. W twórczości tej jednak mieszczą się także liczne studia w skalach urbanistycznych i regionalnych. Kochał Kraków — i w ogóle: kochał miasta. Wielokrotnie podkreślał znaczenie Szekspirowskiej sentencji: miasto to ludzie. A Profesor kochał ludzi i miał ów rzadki dar harmonizowania wysokich rejestrów twórczości artystycznej i naukowej z aktywnością społecznika. Może dlatego był też świetnym menedżerem. Był człowiekiem o niespożytej energii. Emanował dobrą energią i tą prawdziwą mądrością, dzięki której umiał w sytuacjach trudnych wyłuskać z gąszczu problemów te najważniejsze. Jako wizjoner potrafił z dużym wyprzedzeniem podejmować tematy, które dziś uznajemy za oczywisty priorytet. Już niemal 40 lat temu Profesor Juchnowicz wskazywał na znaczenie ekologii i bardzo konsekwentnie walczył o wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju. Nurt ekologiczny zaznaczył się też bardzo mocno w społecznej działalności Profesora, który był przecież jednym ze współzałożycieli Polskiego Klubu Ekologicznego.

Imponował nam swoją wszechstronnością. Być może dlatego trudno wskazać Jego *opus magnum*. Po doświadczeniach projektowych z Nową Hutą skupił się na badaniach nad centrami miast i śródmieściami miast dużych. W 1971 roku ukazała się Jego słynna książka pt. *Śródmieścia miast polskich*. Podobnie jak wcześniejsze projekty — zarówno te nowohuckie, jak i prace konkursowe poświęcone centrom miast polskich — monografia ta na stałe zapewniła Mu trwałą, mocną pozycję w historii polskiej urbanistyki. Profesor miał niebywały dar inspirowania. Był człowiekiem o ujmującym sposobie bycia. Urzekał kulturą osobistą i rzadkim darem wewnętrznej harmonii, dzięki której potrafił odpowiednio powiązać delikatność ze stanowczością. Był odważny w podejmowaniu decyzji, konsekwentny w działaniu, ale też serdeczny, ciepły i życzliwy, a Jego optymizm udzielał się rozmówcom. Promieniował tym mądrym optymizmem i radością.

Miałem szczęście należeć do grona tych osób, dla których Profesor był nie tylko nauczycielem pomagającym zrozumieć architekturę miasta, ale i formy szczególnie ważne w życiu społecznym. Był nie tylko przewodnikiem, który w kilku słowach potrafił wskazać właściwe rozwiązania koncepcyjne. Był kimś, kto potrafił poprowadzić do owych miejsc osobliwych, gdzie koncepcyjne myślenie wiąże urbanistykę i architekturę z prawdziwą sztuką, nie tracąc przy tym kontaktu z nauką, z rzeczywistością społeczną i po prostu — z dobrym, prawdziwym życiem.

Drogi Profesorze, Mistrzu, Przyjacielu, Drogi Stanisławie, dziękujemy Ci za wszystko, czego nas nauczyłeś — z całego serca. Będzie nam Ciebie brakowało, ale Twoje dzieła, Twoje przemyślenia i wskazówki, których nam udzielałeś, pozostaną na trwałe w naszej pamięci — w pamięci Twoich uczniów, kolegów, przyjaciół, ale także naszych uczniów, bo im przekazujemy wartości tkwiące w Twoich dziełach.

Wybitny polski filozof — ksiądz profesor Józef Tischner — zwrócił kiedyś uwagę na osobliwy paradoks, że po śmierci, kiedy nasi bliscy odchodzą od nas, to jednocześnie niejako „wrastają” mocniej w nasze serca, nasze myśli i tym samym są w nas obecni jeszcze bliżej. Jestem przekonany, że tak będzie i w tym przypadku.

prof. Zbigniew K. Zuziak,
przewodniczący Komisji Urbanistyki
i Architektury PAN, O/Kraków,
członek Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN

PROFESSOR STANISŁAW JUCHNOWICZ — *IN MEMORIAM*

Today we say farewell to Professor Stanisław Juchnowicz: an excellent man, an outstanding architect and urban planner, as well as a world-renowned scholar and teacher of several generations of architecture and urban planning in Poland and outside of its borders. We say farewell to an Honorary Citizen of the City of Cracow, the co-creator of an outstanding work of urbanism that is the historical layout of Nowa Huta, the creator of other significant urban planning and architectural designs, as well as the founder of His own academic school, whose students — present-day professors in many cases — continue His work by following in His footsteps, both in Cracow and other cities.

Among the wealth of Professor Juchnowicz's foreign experiences, it was Africa that was the second continent that He had a peculiar fondness for. At the turn of the 1980s, the Professor operated in Western Africa — primarily in Nigeria. It was there, at the Ahmadu Bello University in Zaria, that He founded the Department of Urban and Regional Planning. He was its first dean and the favourite professor of its students. He also designed and acted as a UN expert in Africa. After returning to Poland in the 1980s, He contributed to the development of the Cracow University of Technology by holding the office of the dean of the Faculty of Architecture and the head of the Department of Spatial Planning, the first director of the Institute of City and Regional Design (that He

had established himself), as well as the director of the Centre for Educating Urbanists for Developing Countries, which He founded.

This farewell is written in the name of professors who, by teaching architecture and urban planning and practicing this discipline as a profession, want to honour their Teacher, Master and Colleague once more. I also represent the Urban Planning and Architecture Commission of the Cracow Branch of the Polish Academy of Science — the Commission that Professor Juchnowicz headed for several tenures. On behalf of the president of the Cracow Branch of the PAN, Professor Andrzej Jajszczyk, I express the farewells of the entire Cracow academic community congregated around the PAN.

I also speak for the Committee of Architecture and Urban Planning of the PAN — the national representation of the community that practices the academic discipline of urban planning. Professor Juchnowicz was considered an authority figure, who influenced the operations of the Academy considerably with the strength of his personality.

Stanisław Juchnowicz was a professor who devoted His professional and academic life to designing and studying cities. However, the strength of His personality went far beyond the fields that we associate with science, teaching or design. Of course, as a true professor, or rather a 'professor of professors',

He taught us to think in categories that, starting from the age of the Greek *poleis*, have defined the cultural dimensions of urbanity. He explained the significance of factors that affect the wellbeing and beauty of urban space, and the principles that govern the concepts of its development. He also guided us in how to understand, interpret and experience these categories. But the Professor directed our attention to things that are perhaps even more challenging: through His conduct, His long life — which was rich and beautiful — He showed us the important role of values that are associated with civic attitude, as well as how to tie these values with human behaviour. Stanisław Juchnowicz — unlike many — could combine the courage and spirit of a former Home Army soldier with gentleness, kindness and fatherly care. It was these character traits that were equally important to us as professional knowledge that the Professor conferred upon us, as well as the academic conduct and its fundamentals that we owe Him.

The Professor 'opened us to America' already in the 1960s after returning from a scholarship at the University of Pennsylvania in Philadelphia. By studying the problems of American cities and the conditions of the development of their urban layouts, particularly the city centres of large metropolises, He noted the patterns that emerged in the dynamic development of the urban form. He demonstrated how to formulate analytical approaches to rationally interpret these phenomena. Thanks to these abilities, his wealth of knowledge and global contacts, but also thanks to his personal charm, the Professor gathered around himself a circle of people who were convinced that, against all odds, particularly those arising from bad law, urban planning that follows the strategy of sustainable development shall regain an important role in the development of culture and civilisation. And it is also in their name that I say farewell to our Professor.

The Professor's rich body of work primarily includes city plans as well as urban and architectural designs. This work also includes numerous studies on urban and regional scales. He loved Cracow — and loved cities in general. He often highlighted the significance of Shakespeare's quote: 'What is the city but the people?' And the Professor loved people and had the rare gift of harmonising high-level artistic and academic work with that of an activist. Perhaps this is also why He was an excellent manager. He was a man with almost infinite energy. He emanated with good energy and the true wisdom that allowed Him to discern the most important problems. As a visionary, He was able to quickly take up topics that we now think are obvious priorities. Professor

Juchnowicz pointed to the significance of ecology over 40 years ago and consistently fought for the application of the principles of sustainable development. Themes of ecology weighed heavily in the Professor's social activity, as he was one of the co-founders of the Polish Ecological Club.

He impressed us with his versatility. Perhaps this is why it is so difficult to single out His *opus magnum*. After his design experiences with Nowa Huta, he focused on studying the centres of large cities. His famous book entitled *Śródmieścia miast polskich* was published in 1971. Similarly to his earlier projects — both those associated with Nowa Huta and the competition projects devoted to the centres of Polish cities, this monograph allowed Him to fully take His place in the history of Polish urban planning. The Professor had the rare gift of being able to inspire others. He was a man with a charming manner. He was courageous in His decisions, consistent in action, but also cordial, warm and friendly, while His optimism would often spread to His interlocutors. He radiated with this wise optimism and joy. I had the privilege of being among the people to whom the Professor was not only a teacher that helped to understand the architecture of the city, but also forms that are particularly important in social life. He was more than a guide that could point to correct conceptual solutions. He was someone who could lead to those strange places where conceptual thinking ties urban planning and architecture with true art without losing contact with science or social reality and simply good, true life.

Dear Professor, Master, Friend, Dear Stanisław, we thank You for everything that You have taught us — and do so wholeheartedly. We will miss You, but Your works, Your thoughts and the advice that You gave us will always remain in our memory: in the memory of Your students, colleagues and friends, but also that of our students, for we impart on them the values featured in Your work.

Outstanding Polish philosopher — priest and professor Józef Tischner — once noted a peculiar paradox, that after death, when those close to us depart, they 'grow into' our hearts, thoughts and into us even more and become ever closer to us. I believe that in this case it will be no different.

Professor Zbigniew K. Zuziak,
Head of the Urban Planning and Architecture
Commission of the PAN, Cracow Branch,
Member of the PAN Architecture
and Urban Planning Committee